

Բ Ե Ջ Մ Ե Ա Լ Գ

ՕՐԱԳԻՐ

ԲՆԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ԲՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ

ԳԻՏԵԼԱԵՑ

Գ. ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 13.

1845

ՅՈՒԼԻՍԻ 1.

ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

ԲՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ձայն :

ՁԱՅՆԸ ուրիշ բան չէ՝ բայց եթէ օդոյ բաբախումը . մարմիններէն շատը ձայնաւոր՝ կ'ըսուին, որ զանոնք մէյմը զարնելով՝ մասունքնին կը թրթռայ, անով օդը կը բաբախէ : Իսկ որ աշխարհքիս վրայ օդ չըլլար, ոչ ձայն կ'ելլէր և ոչ կրնար ձայնը տեղէ տեղ երթալ, անով աշխարհքս խոր լռութեան մէջ կ'ընկղմէր : Ընդհանրապէս մը աս բանս ցցուց օդահան գործիքին ապակիէ անօթին տակը բոժոժ մը կախելով : Բանի որ շնչելոյզ գործիքով ապակիէ անօթին օդը դուրս կը հանէր, բոժոժին ձայնն ալ երթալով կը տկարանար . ու երբոր օդը բոլորովին դուրս ելաւ, բոժոժին ձայնն ալ ամենեւին չէր լսուեր, որ մեր վերի ըսած ճշմարտութեանը յայտնի ապացոյց է : Բայց երբոր օդը նորէն ապակիէ անօթին մէջ կը մտնէր, բոժոժը կը սկսէր ձայն հանել . ձայնն ալ երթալով կ'աճէր ու իր առջի սաստիկութիւնը կ'առնէր՝ երբոր ապակիէ անօթը օդով կը լեցուէր :

Եւ է պատճառը որ երկրիս բարձր

կողմերը խոր լռութիւն պատած է, ու ան տեղուանքը բնակութիւն ալ չըլլալով՝ մարդուս վրայ սոսկում մը կը բերեն : Արչափ որ ճամբորդը լեռնէ մը վեր կ'ելլէ, իր ձայնն ու ոտքին խշրտոցը երթալով կը նուազի, ու քիչ մը հեռաւորութեան հազիւ կը լսուի ձայնը : Սոսիւս բնագէտը փորձեց տեսաւ որ Սպիտակ լեռան գլուխը ատրու ճանակը հազիւ տղոց խաղալիք պղնձէ թնդանօթներուն չափ ձայն կը հանէ . և ասոր պատճառը կուտան ան տեղի օդին բարակութեանը :

Ձայնը մթնոլորտին մէջ մէկէն 'ի մէկ տարածուիր : Թնդանօթ մը երբ որ նետես հեռուէն, ձայնը լսուելէն առաջ լոյս կը տեսնուի, և որչափ որ նետուած թնդանօթը հեռու է՝ ձայնն ալ այնչափ ուշ կը լսուի : Այծակին գոռումը լսուելէն առաջ՝ անոր լոյսը կը տեսնուի, ու ատեն անցնելէն ետքը կը լսուի ձայնը : Եւսով կ'իմացուի որ ձայնը հեռուէն լսուելու համար ժամանակ պէտք է՝ շատ կամ քիչ, տեղոյն հեռաւորութեանը համեմատ : () Ինչպէս ծովու մէջ քար

նետեւում ըլլաս, ջուրը կըրոճեալ կը ծածանի ու իր կեդրոնէն կը հեռանայ, ասանկ ալ ձայնը օդին շարժմամբ կամ ծածանմամբը ելած մարմինն կը տարածուի չորս բոլորը:

Փորձով տեսնուած է որ չոր սառուցի աստիճան ցրտութեան ատեն ձայնը մէկ մանրերկրորդի մէջ գրեթէ 360 մեթր տեղ կը վազէ, ու մէկ ժամուան մէջ 255 փարսախ տեղ: () Դին խոնաւութիւն, մառախուղն ու անձրեւը ձայնին ընթացքին արգելք կ'ըլլան, և նոր եկած ձիւնը շատ աւելի: Լնդդիացի զօրապետ մը որ Լմերիկայի ետքի պատերազմին մէջ մտեր էր, զարմանալի դիպուած մը կը պատմէ աս բանիս վրայ: Լնդդիացիք ու Լմերիկացիք գետի մը երկու կողմը բանակեր էին կ'ըսէ. բայց աս գետը անանկ նեղ էր որ Լմերիկացւոց յառաջապահ գունդին մէջ եղած մարդիկը որոշ կը տեսնուէին: Սմբկահար զինուորներէն մէկը թմբուկը ձեռքը առած կը զարնէր. զօրապետը կը տեսնէր անոր ձեռու ընկերուն շարժմունքը, բայց թմբուկին ձայնը չէր լսէր. պատճառը ան էր որ նոյն օրը ձիւն եկեր էր, ու բոլոր գետինը ծածկած ըլլալով թմբուկին ձայնը կը խափանէր:

Լս բանիս հակառակը կը պատահի՝ թէ որ իջած ձիւնը պնդացած ըլլայ, կամ գետինն երեսը սառած ըլլայ: Փորձուած է որ գետինը սառած ժամանակ՝ մարդու ձայնը մէկ փարսախէն աւելի հեռու տեղ կ'երթայ: Երբոր գետինը չոր ու պինտ է ու տակը քարուտ, ձայնը շատ աւելի հեռուն կը տարածուի: Պատերազմի ատեն մարդիկ հեծելագունդին մօտենալը իմանալու համար՝ ականջնին գետինը դնելով մտիկ կ'ընեն: Սմբկահար ձայնը երբեմն ինչուան քառասուն փարսախ տեղէն կը լսուի:

Երբոր ձայնը շիտակ մակերևութի մը զարնուելով կ'արգիլուի, զոր օրինակ պատի մը, ժայռի մը և կամ բլրակի մը, մակերևութէն կը ցլանայ ու ետ կը դառնայ, ինչպէս որ լոյսը

հայլին երեսէն կը ցլանայ: () որ օրինակ, թէ որ մէկը ժայռի մը դիմացը կենայ հազար ոտք հեռաւորութեամբ, ու ատրճանակ մը պարպէ, ձայնը ինչուան ժայռին հասնելու համար մէկ մանրերկրորդ պէտք է. ժայռին երեսէն անդրադառնալու համար մէկ մանրերկրորդ մըն ալ պէտք է, անանկ որ ատրճանակը պարպելէն ետքը երկու մանրերկրորդէն արձագանգը կը լսուի:

Արձագանգը որոշ լսելու համար պէտք է որ դիտողը կեցած ըլլայ պատին կամ արձագանգ տուող մակերևութին մէջտեղը: Սուտքութի պարտէզին արձագանգը մէկ բառը 17 անգամ կը կրկնէ ցորեկ ատեն, իսկ դիշերը 20 անգամ: Խիստ երևելի արձագանգներէն մէկն է Սոգնիւրինը Լնդդիայի մէջ. ու թը կամ տասը փողով հնչուած խաղերը ճիշդ կը կրկնուին, բայց աւելի ցած ձայնով մը, քիչ մը ատենէն նորէն կը կրկնէ աւելի նուաղ ձայնով, իսկ երրորդ անգամուն աւելի տկար: Սորիշ անգամ կը ստորագրենք Սիմոնեթ թայի արձագանգը:

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Կոնորտիւ:

ԿՈՆՈՐՏԻԼՈՍԸ մողէսի տեսակի են. դանիններէն մէկն է, ու ինքն ալ չորս հինգ տեսակ է, ու այլեւայլ երկիրներ կը գտնուի: Սոլոր մարմինը կարծր թեփով պատած է. կունըկին վրայիններն ու փորուն տակինները աւելի խոշոր ու կլոր են. պոչը երկու կողմէն տափակ է, ու վրան ակռայի պէս փուշեր կան. առջևի թաթերը հինգ հինգ ճանկ ունին, ետեւինները չորս չորս. ցուկը երկայն է, բերանը խիստ մեծ, արտաւանդն ալ կնճռած ու ցրցուած են: Լսենով կը կարծուէր թէ կոնորտիլոսը լեզու չունի. բայց հիմա